

DE NYE IDEALISTER

Af Jens-Erik Risom

I sin ætsende morsomme og sine steder lunt overbærende satiriske roman *Idealister* fra 1944 lader Hans Scherfig bogtrykker Damaskus være et slags kernepunkt for 1930'ernes alternative rørelser i Danmark. Det skrålys Scherfig kaster ind over datidens bevægelser synes at have en art friskhed, der gør det relevant også i dag.

I Damaskus' trykkeri i København bliver der diskuteret og forklaret om alt: "Om jordiske emner og om vigtige og u håndgribelige ting. Det lille trykkeri er mødested og klub for mange særprægede mennesker, som holder af at tale om deres ideer."

Damaskus har nok at se til: "Han trykker propaganda for esperanto-bevægelsen. Men han trykker også propaganda for det nye kunstsprog, novial, hvis tilhængere med bitterhed angriber esperantisterne. Han trykker for teosoffer. Og han trykker for deres modstandere, antroposofferne. Og han trykker hele to tidsskrifter for antroposofferne, idet disse mennesker er delt i to fjendtlige lejre, som ganske vidst begge anerkender Rudolf Steiners overmenneskelighed, men som er uenige om, hvorvidt dette overmenneske muligvis senere engang vil kunne blive nået af andre."

Ophavsmændene til alle disse skrifter er idealister. De tror på deres budskab. De brænder for deres idealer. De ønsker at vise andre den sande vej. Damaskus selv er det milde og udglattende samlingspunkt for dem alle: "Damaskus holder af dem allesammen. Han elsker deres idealisme, uanset hvad den går ud på."

Alle Scherfigs idealister giver deres bud på vejen til sandhed og et lykkeligt liv. Og selv griber denne gamle kommunist, for hvem Stalin og Sovjetunionen og Arbejderbevægelsen lyser som en højere treenighed, ikke i egen barm. Alligevel sætter Scherfig med sin skarpe pen alligevel idealisterne i relief: "Hver især har de ud fra deres specialitet fundet vejen til Tusindårsriget og mener det godt og uegennyttigt"

Der er mange paralleller til vor tids idealister, men der er også markante forskelle. Verden er fundamentalt set anderledes end for tres år siden. Det marxistiske håb er krakelleret, og det moderne velfærdssamfund har sat dagsordenen. Velstanden er i Vesteuropa øget så betragteligt, at vi på mange måder lever som konger og adel gjorde i forgangne tider. Varme huse, bugnende butikker og køleskabe og alskens elektroniske hjælpe- og underholdningsmidler er blevet opnåelige, selv for den jævne befolkning. Alles ret til basale velfærdsydelser danner et socialt sikkerhedsnet uden lige, historisk set.

Det materielle overskud i den vestlige verden er blevet fulgt af et kulturskred som Scherfigs idealister kun kunne ane og repræsentere i kimform. Den seksuelle frigørelse med rod i 1960'ernes ungdomsoprør og 1970'ernes feminisme, den økologiske bevidsthed og de nye naturmedicinske, psykologiske og åndelige strømninger har - set i Scherfigs skrålys - en rod i Damaskus' klub for datidens

søgende sjæle. Forskellen er blot, at idealismen nu er blevet levevej for tusinder og livsindhold for endnu flere. Det alternative inden for sundhed, sjælesorg og åndelig søgen er sine steder blevet big business med millionomsætning, politisk lobbyarbejde og spekulation i svage eller utilfredse sjæles håb om et bedre liv. Og dets fangarme har fat langt ind i det etablerede lægefaglige, psykologiske og pædagogiske univers.

Med inspiration fra den amerikanske "human potential movement", og på baggrund af en gammel, folkelig accept af naturlig behandling og levevis voksede der i 1970'erne et mangefarvet alternativt miljø frem i Vesteuropa. Ungdomsoprøret, den nye musik, bevidsthedsudvidende stoffer, kollektivbevægelsen og den venstreorienterede samfundskritik var med til at åbne mange (unge) menneskers sind, og gav dem lyst til at eksperimentere og gøre op med forældregenerationens normer og virkelighedssyn.

På en bølge af materielt overflod og i takt med desillusionen i det politiske engagement (bl.a. efter afsløringen af ugeringer begået i den totalitære kommunismes navn) kunne et nyt paradigme gradvist begynde sin sejrsgang. Det alternative verdensbillede voksede frem fra neden og var således et rigtigt græsrodsfænomen. I modsætning til mange af Damaskus' idealister levede de alternative strømninger relativt fredeligt side om side. Det nye paradigme var relativistisk og pluralistisk: "Alle har ret til deres egen sandhed (så længe jeg kan dyrke min i fred)."

De egentlige brudflader opstod i forhold til det omgivende samfunds hæderkronede institutioner og magthavere. I takt med at naturmedicinen, de alternative psykoterapier og østlige og andre ukonventionelle åndelige bevægelser samlede sig til en front - i visse kredse kaldet *new age*- begyndte den etablerede lægevidenskab, psykologi og teologi at markere nogle grænser. Latterliggørelse var den første strategi, omend sjældent med en Scherfigs elegance og overbærenhed. Mistænkeliggørelse og skarpsleben hudflettelse var en efterfølgende. Kriminalisering blev i nogle enkelte tilfælde brugt som en vej til at få bugt med problemet, jfr. kiropraktikkens skæbne i første del af det 20. århundrede.

Brudfladen mellem det alternative og det etablerede fik til tider karakter af en kløft mellem alskens paradisprofeter, der luftigt lover guld og grønne skove, og akademiske virkelighedsfornægttere, der gør sig til dommer over en verden, de intet som helst kender til.

At store grupper af befolkningen har taget godt imod denne ånd er ikke til at komme uden om. Konkurrerende eller komplementære anvisninger inden for sundhedsarbejde, selvudvikling og spiritualitet er blevet almengjort i en udstrækning, det var umuligt at forestille sig for tredive år siden. Alternativ behandling og kropslig og mental fitness flourer som aldrig før. I 2003 prøvede således mere end 20 procent af alle danskere alternativ behandling, og mere end 40 procent har på et eller andet tidspunkt benyttet sig af alternative behandlingsmetoder (refereret i Jyllandsposten 28.05.2006).

Det moderne paradisløfte indskrives sig i den slags løfters glørværdige historie - med den forskel at nutidens længsel normalt retter sig mod en hurtig indfrielse. Her og nu eller i det mindste inden for en overskuelig fremtid. Det moderne menneske har i modsætning til tidligere ikke tålmodighed eller tillid til at vente på noget, som måske aldrig kommer. Derfor er de moderne forestillinger om det lykkelige liv i reglen mere nøjsomme og realistiske. Målet er ikke længere den religiøse frelse og saliggørelse - eller det socialistiske tusindårsrige - men mere ydmygt muligheden for at "realisere sig selv", genfinde eller bevare sit gode helbred, udvikle de kreative potentialer, få en god alderdom (dvs. være rask med en rimelig pension) eller få adgang til andre typer livskvalitet, der kan sikre en vis mening i tilværelsen.

Det moderne velfærdssamfund er jo i materiel forstand en slags indfrielse af de gamle solbeskinnede paradiso forestillinger. Blot er der den hage ved det, at der ikke er noget evigt liv - selvom man normalt lever som om det var tilfældet, ikke mindst når man er ung. Død, sygdom og psykisk pres og lidelse er stadig ubehagelige kendsgerninger, der rammer i flæng og til sidst - ihvertfald for dødens vedkommende - får fat i os alle.

Damaskus' idealister har fået deres arvtagere i vor tid. Hver tid sine paradiso profeter. I dag, godt inde i det 21. århundrede, er fortalene mangfoldige som aldrig før. Bøger, tidsskrifter, kurser, uddannelser og individuel vejledning og terapi formidler et alternativt livssyn og de praktikker, der skal sikre den enkelte, gruppen eller organisationen et levebrød og en meningsfuld plads i verden.

I sin karrikerede form udgør de nye idealister en optimistisk bevægelse, der tror på, at det gode, de gode værdier, vil sejre i en mørk verden. Man hylder helhedsprincippet, holismen. Man tror på alle tings lighed. Man tror på energi som livets sambindende kraft. Man tror på krystaller, healing, blomsteressenser, delfiner, astrologi, fiskeolier, tarotkort, visualisering, positiv tænkning, åndelige verdener og deres medier - og mange andre ting. Det hele er godt. Det hele flyder sammen til en enhed, en stor krops- og bevidsthedsøkologisk landhandel, hvor den enkelte kan tage, hvad han eller hun har lyst til.

Omkring denne bevægelse, der måske påvirker hundredtusinde danskeres hverdag, lejrer der sig nogle mere seriøse og velafprøvede alternativer:

Naturmedicinsk behandling, zoneterapi, akupunktur, kiropraktik, yoga, afspænding, helsegymnastik og kostterapi af forskellig art er farver på en palet, der fremstår som et korrektiv til den etablerede lægevidenskab.

Kropsorienteret psykoterapi, gestaltterapi, NLP, systemisk terapi, jungiansk analyse og lignende psykoterapeutiske systemer udfordrer den universitære psykologi, herunder den kognitive og biologisk funderede psykologi, adfærdsterapien og den af Freud knæsatte psykoanalyse.

Seriøse selvudviklingsskoler og meditationsveje, klassisk buddhisme i forskellige afskygninger, autentisk kristen praksis, sufisme, taoisme, indisk spiritualitet og andre åndelige strømninger provokerer den lutheranske kristendom med dens patent på trosforholdene og dogmer om, at det ikke nytter at gøre så meget for sin

sjæls frelse.

I disse strømninger får de af samfundet sanktionerede læger, psykologer og teologer et aktivt og yderst tiltrængt modspil.

Den alternativt inspirerede sundhedsarbejder ser kroppen som en levende enhed, hvor psyke og fysik spiller sammen - i sammenhæng med livsstil, kost og andre faktorer, man måtte tro på.

Den nytænkende psykoterapeut ser ikke kun psykiske problemer som et onde, der skal fjernes, men også som informationsbærere og udviklingsmuligheder. Følelser skal udtrykkes, sindet forstås, biografien og forholdet til mor og far skal renses. Nærværstræning, kreativ udfoldelse og styr på erotikkens Venus og Mars er eksempler på, hvordan livets tungere grundvilkår og kriser kan søges forvandlet.

De spirituelle alternativer er normalt praksisveje, altså noget man skal træne. Man må selv gøre en indsats, man må knytte sig (mere eller mindre) til en vej og en lærer og derfra prøve at gå selv, med åndelige syner, næstekærlighed eller oplysning som ultimative mål.

Problemet med disse mange, mange muligheder - som igen på hver deres vis lover et bedre liv - er at de ofte er vanskelige at bedømme i forhold til kvalitet, lødighed og effekt. Både for udenforstående og for dem som helhjertet er blevet engageret. Hvad siger ordene og hvad siger virkeligheden?

For at finde rundt i det alternative landskab må man vide, hvad man leder efter. Ønsker jeg at blive rask eller har jeg bare brug for at slappe af? Er jeg i en følelsesmæssig krise eller har jeg lyst til at undersøge mit ubevidste sind for kreative talenter? Søger jeg Gud eller vil jeg uddanne mig til alternativ behandler for at få et levebrød? Uden klarhed på hensigt og behov vil man let komme til at styrte forvildet rundt på det 21. århundredes store helsemesse. Til gavn for messens ejere, måske. Men måske også ulempe for en selv, ens pengepung og måske også sjælefred.

Min personlige vurdering, efter mere en tredive års beskæftigelse med området - professionelt og som bruger - er at meget er temmelig opreklameret.

Selvovervurdering og blind tiltro til egne forklaringer præger mange formidlere, også selvom der kan være meget godt i den enkelte terapiform eller udviklingsvej.

Mange alternative behandlingsformer kan ikke bedømmes rent naturvidenskabeligt. Dette gælder i endnu højere grad discipliner af psykologisk art som retter sig mod dimensioner af mennesket som ikke kan måles og vejes. Kun effekterne kan iagttages, og de er ofte svære at skille fra de øvrige indre og ydre påvirkninger et menneske i en given periode udsættes for. Andre evalueringsformer end dobbeltblindforsøg, som f.eks. inden for lægevidenskaben, må tages i brug, herunder den statistiske og fænomenologiske.

Vi har allerede helt eller delvist accepterede behandlingsformer, som unddrager sig en ortodoks naturvidenskabelig bedømmelse. F.eks. den freudianske psykoanalyse, kiropraktikken og akupunkturen

Udgangspunktet må være om der over tid og i en tilstrækkelig stor gruppe

mennesker har vist sig positive resultater, der er i overensstemmelse med systemets egne teorier og forestillinger.

Man må acceptere uvildige undersøgelser, der i en vis udstrækning kan tage højde for placeboeffekter og virkninger, der skyldes helt andre faktorer. Som f.eks. den kendsgerning at mange legemlige lidelser og psykiske ubalancer over tid går over af sig selv.

De forskellige discipliners formidlere må være indstillede på, at skulle revurdere teorier og praktiske metoder, hvis erfaringerne ved en nærmere analyse viser sig at nødvendiggøre det.

Parallelt med en sådan "tilpasning til virkeligheden" er der opgaven med at sikre en vis faglig standard - gennem uddannelse, faglige netværk, supervision og anerkendelse af nogle fundamentale etiske grundregler.

Endelig kan det være relevant at stimulere det tværfaglige samarbejde disciplinerne imellem. Et integreret synspunkt kan udmunde i en integreret praksis, en livspraksis, hvor flere discipliner spiller sammen og danner en fælles klang. Et sådant samarbejde kan dels øge effektiviteten, dels medvirke til at sætte ens egne teorier og praktikker i relief og dermed modvirke tendensen til at tro, at lige netop min indfaldsvinkelt til behandling og menneskelig udvikling er den eneste sandhed.

På disse og andre måder kunne man sikre, at den sunde fornuft, rationaliteten, blev en allieret i bestræbelsen på at skille det usande, postulerende fra det gedigne, virksomme.

Det alternative landskab er som et gammelt dansk kulturlandskab. Måske idyllisk og tillokkende at se på, men også kendetegnet ved næringsfattige, ja måske ligefrem usunde vækster, der blander sig med de helsebringende. Hvis de nye idealister skal finde et stædet i virkeligheden, står de over for en stor opgave, der handler om at skille klinten fra hveden: At finde måder, hvorpå de enkelte veje og discipliner kan vurderes uden at gøre vold på deres egenart, samtidig med at man tilgodeser et passende mål af videnskabelighed eller virkelighedskontrol.

© Jens-Erik Risom 2007